

Mam prawo.
Prawa dziecka w świetle
prawa niderlandzkiego.

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Wstęp

Dzieci polskiego pochodzenia przebywające za granicą są grupą, której należy się szczególna uwaga i ochrona. Swego rodzaju zawieszenie między dwoma kulturami, dwoma systemami państwowymi, a co za tym idzie niejednokrotnie dwoma systemami wartości, oraz często bariera językowa powodują, że prawa tychże dzieci niekiedy schodzą na dalszy plan i nie są należycie respektowane. Często rodzice myślą prawa przysługujące im, jako prawnym opiekunom dziecka z prawami dziecka.

Publikacja niniejsza ma na celu po pierwsze przybliżenie polskim rodzicom informacji związanych z obowiązkami wobec dzieci, zawartymi w głównej mierze w Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka oraz holenderskim kodeksie cywilnym. Drugorzędym celem publikacji jest przedstawienie pewnych zagadnień związanych ze społecznym, emocjonalnym i językowym rozwojem dziecka wychowującego się na styku dwóch kultur oraz dwóch języków.

Dziecko jest jednostką autonomiczną mającą obok szeregu praw również podstawowe potrzeby, w których realizacji my, dorośli, powinniśmy mu pomoc. Dziecko ma prawo do dorastania w zdrowym i spokojnym środowisku, prawo do edukacji, jak i prawo głosu, gdy okoliczności tego wymagają. Polskie dziecko w Holandii nie powinno być dyskryminowane ze względu na swoje pochodzenie czy język ojczysty. Oprócz rodziców, to również państwo powinno zadbać o jego rozwój i bezpie-

czeństwo, a także zapewnić mu wszystko co potrzebne do rozwoju talentów i umiejętności. Dzieci o korzeniach polskich powinny mieć prawo do zachowania swojej tożsamości narodowej, kontaktu z językiem i kulturą polską. Wielokulturowość, tak bardzo wpisana w historię Holandii, może być ogromnym atutem dziecka, jak i jego osobowości. Dziecko wychowane w otoczeniu wielokulturowym, jak i wielojęzyczne, wzbogaca swoje środowisko, kraj, w którym dorasta, jak i społeczeństwo. Jest zatem rolą rodzica wspieranie dzieci w taki sposób, aby w pełni mogły osiągnąć i realizować swój potencjał.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej przyjęto tzw. kryterium bliskości. Kryterium to oznacza, iż jurysdykcję sprawuje w pierwszym rzędzie państwo, w którym dziecko posiada zwykle miejsce pobytu. Jeżeli zwykłym miejscem pobytu dziecka jest Holandia to tu tejsze sądy będą tzw. sądami właściwymi, które są uprawnione do podejmowania decyzji w sprawach dotyczących wykonywania, ograniczenia lub pozbawienia odpowiedzialności rodzicielskiej, prawa rodziców do opieki i kontaktów z dzieckiem, kuratelii, umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczej.

Niniejsza broszura przedstawia kwestie dotyczące praw dziecka w świetle jurysdykcji holenderskiej.

Fundacja Advies voor Polen

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Gwarancje prawne odnoszące się do dzieci

Międzynarodowa Konwencja Praw Dziecka (ang. *Convention on the Rights of the Child*; hol. *Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind IVRK*) została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r. Prawa dziecka w niej spisane obowiązują we wszystkich państwach świata z wyjątkiem USA.

W konwencji spisane są podstawowe prawa dziecka, których poszanowanie, jak i zapewnienie powinno być obowiązkiem nie tylko rodziców czy opiekunów, ale również państwa. Konwencja mówi o dobru dziecka, równości bez względu na płeć czy narodowość, poszanowaniu praw i odpowiedzialności obojga rodziców (instytucja rodziny jest autonomiczna i państwo nie ingeruje w nią bez uzasadnienia, a jeżeli, to tylko według określonych procedur); pomocy państwa (działania ustawodawczo-administracyjne) dla realizacji praw konwencyjnych. Dziecko według konwencji widziane jest jako samodzielny podmiot, który ze względu na swoją niedojrzałość psychiczną i fizyczną wymaga szczególnej opieki i pomocy prawnej. Ponadto dziecko ma prawo do własnej tożsamości, godności i prywatności, a najlepszym środowiskiem wychowywania dziecka jest rodzina. Rolą państwa jest wspieranie rodziny w wychowywaniu dziecka, a nie jej wyręczenie. Dodatkowo konwencja porusza wiele innych istotnych kwestii dotyczących dzieci.

Specyficzna natura konwencji sprawia, że ma ona charakter holistyczny tj. wszystkie artykuły są ze sobą całościowo połączone. Odwołanie się do jednego z artykułów oznacza, że interpretacja musi być widziana w kontekście całościowym konwencji. Żaden z artykułów nie jest ważniejszy od drugiego, nie stoi wyżej w hierarchii. Międzynarodowa Konwencja Praw Dziecka zawiera 4 artykuły, które tworzą podstawę praw dziecka w kontekście całościowym:

- Zakaz dyskryminacji (artykuł 2)
- Działanie w najlepszym interesie dziecka (artykuł 3)
- Prawo do bezpiecznego życia i rozwoju (artykuł 6)
- Prawo do uczestnictwa (artykuł 12)

Rola rodziców w wypełnianiu tych obowiązków i ochronie praw nieletnich jest nieoceniona, tak jak i szacunek do praw najmłodszych. Mocna pozycja rodziców w kontekście konwencji może również sprawiać, że prawa najmłodszych są pomniejszane. Nie zmienia to jednak faktu, że rodzice powinni, oprócz szacunku, również brać pod uwagę zdolności dziecka na każdym etapie jego rozwoju. Państwo powinno w tym procesie wspierać rodziców bez bezpodstawnej ingerencji w ich obowiązki.

Zakaz dyskryminacji

Konwencja odnosi się do wszystkich dzieci bez względu na rasę, religię, umiejętności, opinię czy rodzinę, z której pochodzą; nieważne, gdzie dziecko mieszka, w jakim języku

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

mówi, co robią rodzice, jakiej są płci, z jakiej kultury pochodzą, jaki jest ich stan materialny. Żadna przeszkoda nie powinna obniżać statusu i praw dziecka.

Działanie w najlepszym interesie dziecka

Artykuł 3 Konwencji jest jednym z najważniejszych i najbardziej istotnych na tle całego dokumentu. Kiedy dorośli podejmują decyzje, powinni zastanowić się, w jaki sposób ich decyzje wpłyną na dzieci, na ich dalszy rozwój, sposób widzenia świata. A zatem podstawą podejmowania jakichkolwiek decyzji dotyczących dziecka jest troska i najlepszy interes dziecka.

Prawo do bezpiecznego życia i rozwoju

Artykuł 6 Konwencji mówi, że każde dziecko, bez wyjątku, ma prawo do bezpiecznego życia i rozwoju fizycznego, mentalnego, duchowego, moralnego, psychologicznego i społecznego. Rolą państwa jest zapewnienie bezpiecznych i zdrowych warunków dla dziecka do takiego rozwoju.

Prawo do uczestnictwa

Artykuł 12 Konwencji mówi o formowaniu i wyrażaniu opinii w sprawach dotyczących dziecka. Dotyczy to wielu sfer życia. Kiedy dorośli podejmują decyzje, które mają wpływ na dzieci, dzieci mają prawo do powiedzenia, co ich zdaniem powinno się wydarzyć, jak również do tego, aby ich opinia była wzięta pod uwagę. Ma to zastosowanie również w trakcie procesów sądowych. Dzieci mają pra-

wo do wyrażenia swojej opinii w bezpiecznych warunkach, jeżeli natura i powaga sprawy tego wymagają.

Katalog praw i wolności dziecka obejmuje prawa cywilne, socjalne, kulturalne, polityczne i w niewielkim zakresie uwzględnia prawa ekonomiczne.

Prawa osobiste:

- prawo do życia i rozwoju,
- prawo do tożsamości (nazwisko, imię, obywatelstwo, wiedza o własnym pochodzeniu),
- prawo do wolności, godności, szacunku, nietykalności osobistej,
- prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania,
- prawo do wyrażania własnych poglądów i występowania w sprawach dziecka dotyczących, w postępowaniu administracyjnym i sądowym,
- prawo do wychowywania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi,
- prawo do wolności od przemocy fizycznej i psychicznej.

Prawa socjalne:

- prawo do odpowiedniego standardu życia,
- prawo do ochrony zdrowia,
- prawo do zabezpieczenia socjalnego,
- prawo do wypoczynku i czasu wolnego.

Prawa kulturalne:

- prawo do nauki (bezpłatnej i obowiązkowej w zakresie szkoły podstawowej),

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

- prawo do korzystania z dóbr kultury,
- prawo do informacji,
- prawo do znajomości swoich praw.

Prawa polityczne:

- prawo stowarzyszania się i zgromadzeń w celach pokojowych.

Co robi państwo holenderskie

Państwo pełni ważną rolę w kwestii wychowywania małoletnich. Mimo, iż całkowity obowiązek wychowywania dziecka spoczywa na rodzicach czy opiekunach, państwo może w wielu przypadkach odegrać znaczącą rolę, gdy prawa dziecka nie są respektowane, bądź gdy są łamane.

Najważniejszym prawem człowieka jest prawo do życia, z którego wypływa automatycznie prawo do zdrowego rozwoju. Dobre prawo służy ludziom, w tym także dzieciom. Jednakże dzieci, ze względu na swój wiek muszą polegać na swoich opiekunach i innych ludziach w kwestii respektowania praw jednostki. Państwo holenderskie jest zobowiązane na mocy postanowień międzynarodowych zapewnić odpowiedni system ochrony dzieci.

Państwo ma obowiązek, jeżeli nie bezpośrednio, to przynajmniej pośrednio zapewnić dzieciom sztab specjalistów bądź instytucji dbających o ich dobro i chroniących ich praw. Jednocześnie instytucje państwowe nie mogą w zbyt dużym stopniu ingerować

w życie rodziny. W tej kwestii musi być zachowana odpowiednia równowaga. Podczas dokonywania wyborów na płaszczyźnie ochrony małoletnich, dobro dziecka zawsze musi być priorytetem. Każde dziecko powinno mieć zapewnione warunki, w których będzie mogło rozwijać się optymalnie zarówno fizycznie, jak i duchowo, aż do osiągnięcia samodzielności.

Na rodzicach i opiekunach jako pierwszych spoczywa obowiązek i odpowiedzialność za zapewnienie swoim dzieciom odpowiednich warunków rozwoju. Jednocześnie na państwie spoczywa obowiązek interwencji w formie instytucji w przypadku, kiedy zagrożona jest psychiczna i fizyczna integralność dziecka i jego osoby.

Wiele zachowań w relacji rodzice - dzieci, nie budzących zastrzeżeń w Polsce, może być odebrana zupełnie inaczej w Holandii ze względu na różnice kulturowe. Niektóre mogą być widziane jak naruszanie, bądź łamanie praw dziecka i co za tym idzie prowadzić do różnego rodzaju działań ze strony państwa.

Każdy może zgłosić, według niego słuszne, naruszanie praw dziecka. Często zgłoszeń instytucjom państwowym dokonują sąsiedzi, nauczyciele, przedszkolanki, lekarze, bądź inne placówki mające bezpośredni kontakt z dziećmi. Każda instytucja zobowiązana jest potraktować zgłoszenie poważnie i rozpocząć dochodzenie lub zbadać sprawę.

Fakt, iż jest się cudzoziemcem nie zwalnia Polaków w żadnym stopniu przed podporząd-

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

kowaniem się miejscowemu prawu. Polacy powinni być traktowani na równi z Holendrami i nie istnieje podstawa do bycia dyskryminowanym czy uzyskania z tego tytułu przywilejów.

Należy tu podkreślić, iż w świetle prawa holenderskiego wobec dziecka nie można stosować żadnej przemocy w szerokim tego słowa znaczeniu tj. kar cielesnych, klapsów itd. Nie ma przyzwolenia na zachowania, które mogą naruszać nawet w najmniejszym stopniu netykalność dziecka.

Instytucje państwowe w Holandii opierają swoje działania na podstawie następujących dokumentów prawnych:

- Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (*Haags Verdrag inzake burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen 1980*)
- Konwencja o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego (*Verdrag inzake de bescherming van kinderen en de samenwerking op het gebied van de interlandelijke adoptie 1993*)
- Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci (*Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996*)

Holenderskie instytucje mające na celu ochronę i dobro dziecka to:

- Rzecznik praw dziecka (*Kinderombudsman*)

- Rada ds. Ochrony Dzieci (*Raad voor de Kinderbescherming*)
- Biuro ds. Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą (*Bureau Jeugdzorg*)
- Sędzia ds. Dzieci (*Kinderrechter*)

Rzecznik Praw Dziecka

Rolą rzecznika praw dziecka jest zapewnienie małoletnim pełnego i harmonijnego rozwoju, z całkowitym szacunkiem do jego godności i podmiotowości. Działania te mają przede wszystkim na celu ochronę dziecka przed jakimikolwiek przejawami przemocy, dyskryminacji, okrucieństwa, wyzysku, jak również zaniedbaniem, demoralizacją i innymi formami niewłaściwego traktowania. Rzecznik chroni praw wszystkich dzieci, bez względu na ich status społeczny.

Rzecznik praw dziecka kontroluje egzekucję praw i obowiązków przez państwo w sprawach dzieci w takich miejscach jak szkoły, przedszkola, instytucje edukacyjne, jak i miasta, gminy, prowincje, wsie czy policja. Rzecznik jest instytucją niezależną. Każde dziecko, jak i dorosły, może skonsultować się z rzecznikiem w kwestii łamania, bądź nieszanowania praw dziecka. Rzecznik często zajmuje pozycję w sprawach prawnych dotyczących zbyt dużej ingerencji państwa w życie rodziny. Razem ze sztabem współpracowników konsultuje każdego dnia kwestie praw dziecka i ich egzekucję.

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Więcej informacji na temat zakresu pracy rzecznika praw dziecka można znaleźć na stronie www.kinderombudsman.nl. Strona jest również dostępna w języku angielskim.

Rada ds. Ochrony Dzieci

Rada podlega pod resort Ministerstwa Sprawiedliwości i Bezpieczeństwa Holandii. W sytuacjach, gdy pozycja bądź dobro dziecka zostają naruszone (np. sytuacja domowa, rozwód rodziców itd.). Rada nawiązuje dialog z obiema stronami tj. dziećmi i rodzicami w celu rozwiązania kwestii. Działania Rady obejmują wszystkich nieletnich, bez względu na narodowość.

Rada działa w oparciu o holenderskie prawo cywilne i karne głównie w kwestii:

- ochrony dzieci (art. 1:239 i 1:254-269 BW - Kodeks Cywilny),
- regulacji kontaktów i sprawowanej opieki przez rodziców lub opiekunów (art. 1: 251, 377b, art. 377f BW - Kodeks Cywilny),
- nadzór nad małoletnimi (art. 494 Wsv - Kodeks postępowania karnego).

Rada jest organem niezależnym. W momencie sygnalizacji problemu Rada wszczyna dochodzenie w celu ustalenia czy pozycja dziecka w rodzinie jest zagrożona i jeśli tak to w jakim stopniu. Chodzi głównie o sytuacje zagrożenia zdrowia, życia, bezpieczeństwa, moralności dzieci oraz narażania na niebezpieczeństwo jego rozwoju intelektualnego, fizycznego, emocjonalnego czy społecznego

np. przemoc w domu, wykorzystywanie seksualne czy wagarowanie. Rada może być konsultowana w trakcie procesów sądowych, jak również proponuje rozwiązania bądź kary, w zależności od natury danej kwestii.

Institucją powołaną do bezpośredniego kontaktu z rodziną i z dzieckiem oraz do wykonywania decyzji Rady i sądu jest *Bureau Jeugdzorg* (Biuro ds. Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą).

Biuro ds. Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą

Jeżeli na podstawie decyzji Rady dziecko zostaje tymczasowo umieszczone w rodzinie zastępczej, Biuro przejmuje nadzór nad wszelkimi kontaktami dziecka z rodzicami, bądź opiekunami. Na podstawie postanowienia sądu Biuro organizuje spotkania dzieci z rodzicami pod nadzorem. Opinie pracowników Biura, jak i raporty, są podstawą do ponownego rozpatrzenia kwestii opieki nad niepełnoletnim w sądzie. W momencie, gdy kwestia trafia do sądu, istotnym jest dostosowanie się do zaleceń i wskazań sądu, i dobra komunikacja z instytucjami sprawującymi nadzór.

Od 2015 roku wszystkie Biura podlegają pod gminy.

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Sędzia ds. Dzieci

Inaczej zwany sędzią do spraw nieletnich. Działa przy wydziałach cywilnych i karnych sądów i zajmuje się sprawami rodzinnymi i karnymi. Ten sędzia rozstrzyga kwestie sporne dotyczące nieletnich, związane zarówno z łamaniem przez nich prawa, jak również kwestie związane z łamaniem lub nierespektowaniem ich praw.

Autonomia dziecka w postępowaniach sądowych

W Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka w kwestii dotyczącej autonomii dwa artykuły zasługują na szczególną uwagę: artykuł 9 i powiązany z nim artykuł 12.

Artykuł 12 zapewnia dziecku prawo do wyrażania swoich poglądów w sprawach, które go dotyczą. Oczywiście wiek dziecka, jego rozwój intelektualny oraz emocjonalny odgrywają tutaj istotną rolę. Z kolei artykuł 9 podkreśla, iż prawo do wyrażania własnej opinii ma również zastosowanie w przypadku postępowania sądowych i administracyjnych, których celem jest odseparowanie dziecka od jednego lub obojga rodziców.

Prawo cywilne

W holenderskim prawie cywilnym szczególne znaczenie dla autonomii dziecka mają przepisy regulujące ochronę praw małoletnich (artykuły 1: 254 - 1:377g *Burgelijke Wetboek* „Kodeksu cywilnego”). Jest tam mowa m.in. o samodzielnych kompetencjach małoletnich czy prawie do informacji.

Według prawa cywilnego dziecko od 12 roku życia zaczyna być postrzegane jako podmiot prawny, któremu przysługuje niezależne prawo do zwrócenia się do sędziego o podjęcie decyzji. Prawo to przysługuje również dzieciom, które nie osiągnęły wieku 12 lat, jednak wykazują dojrzałość pozwalającą im na rozsądną ocenę ich sytuacji.

Artykuł 1: 256 *Burgelijke Wetboek* zapewnia dziecku możliwość samodzielnego zgłoszenia w sądzie prośby o zniesienie nadzoru sprawowanego przez wyznaczonego przez określone instytucje opiekuna rodziny (*ondertoezichtstelling*). Zgoda opiekunów prawnych nie jest do tego potrzebna. Dziecko może również poprosić o zmianę opiekuna sprawującego nad nim/nią nadzór (1:259 *Burgelijke Wetboek*).

Dziecko odebrane rodzicom i umieszczone w rodzinie zastępczej lub instytucji opiekuńczej (*uithuisplaatsing*) może, na mocy artykułu 1:263 ustęp 2 i 4 *Burgelijke Wetboek*, poprosić ze względu na zmianę okoliczności o umieszczenie go na powrót we własnej ro-

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

dzinie, jak również skrócenie pobytu w rodzinie zastępczej czy instytucji. Ma także prawo wnioskować o zmianę wskazanego przez sąd miejsca pobytu.

Artykuł 1:263b *Burgelijke Wetboek* daje dziecku możliwość wystąpienia z wnioskiem o zmianę zasad ustalonego nadzoru (*onder-toezichtstelling*).

Zasady stosowania wyżej opisanych praw w praktyce reguluje artykuł 809 *Wetboek van Burgelijke Rechtsvordering* (Kodeks postępowania cywilnego). Sędzia zajmujący się kwestiami dotyczącymi małoletnich (tzw. *kinder-rechter*) ma obowiązek umożliwić dziecku, które osiągnęło wiek 12 lat, wyrazić swoje zdanie w trakcie postępowania sądowego. Sędzia może dać prawo wyrażenia swojej opinii również dziecku poniżej 12 roku życia, jeśli jego zdaniem jest ono na tyle dojrzałe, aby racjonalnie ocenić swoją sytuację.

Jeśli rozmowa z dzieckiem odbywa się bez obecności adwokata, jej treść zostaje spisana przez urzędnika sądowego a następnie przedstawiona stronom w trakcie posiedzenia.

Prawo karne

W przypadku prawa karnego prawa i obowiązki dziecka reguluje Tytuł VIII A *Wetboek van Strafrecht* (Kodeks karny) oraz księga 2, Tytuł II (artykuły 486 – 584) *Wetboek van Strafvordering* (Kodeks postępowania karnego).

W holenderskim prawie karnym do odpowiedzialności może zostać pociągnięte dziecko w wieku lat 12 lub więcej, jednakże w odróżnieniu od dorosłych przysługują mu specjalne prawa. Prawo do wyrażenia własnego zdania /bycia wysłuchanym w sprawach karnych zapewnia małoletnim artykuł 35 *Wetboek van Strafvordering*. Dzieciom, podobnie jak dorosłym, przysługuje prawo do odmowy składania zeznań (artykuł 29 *Wetboek van Strafvordering*).

Sprawy karne przeciwko małoletnim prawie zawsze są prowadzone za zamkniętymi drzwiami. Młody człowiek, który nie ukończył jeszcze 18 lat zawsze korzysta z pomocy adwokata. Obecność małoletniego, jak i jego opiekunów na posiedzeniu sądu jest obowiązkowa, podobnie jak obecność przedstawiciela Rady ds. Ochrony Dzieci. Ponadto ofiara lub strona poszkodowana mogą być obecni na rozprawie.

Prawo do adwokata

Prawo do otrzymania adekwatnej pomocy prawnej gwarantuje dziecku Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (artykuł 6 ustęp 3) oraz Międzynarodowa Konwencja Praw Dziecka (artykuł 37 ustęp d oraz artykuł 40 ustęp 2, akapit d oraz ii).

Artykuł 37 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka podkreśla, że każde dziecko, które zostało pozbawione wolności ma prawo do uzyskania natychmiastowej adekwatnej

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

pomocy prawnej. Dziecko musi też jak naj-
szybciej zostać poinformowane o stawianych
mu zarzutach (artykuł 40 Międzynarodowej
Konwencji Praw Dziecka).

W jaki sposób przekłada się to na prawo holenderskie?

W kwestiach dotyczących prawa karnego,
kiedy sprawa trafia do sądu pierwszej instan-
cji dziecku zostaje zawsze przydzielony bez-
płatny adwokat z urzędu (artykuł 489 *Wet-
boek van Strafvordering*). Również w przy-
padkach, kiedy prokuratura stawia warunki,
o których jest mowa w artykułach 77 ustęp 1,
akapit b *Wetboek van Strafrecht* (resocjaliza-
cja w wymiarze przekraczającym 20 godzin)
oraz 74 ustęp 2 *Wetboek van Strafrecht* (kara
pieniężna przekraczająca kwotę 115 euro)
młodoletni otrzymuje adwokata. Podobnie ma
się sytuacja w przypadkach aresztu tymczaso-
wego (artykuł 41 ustęp 1 *Wetboek van
Strafvordering*).

W prawie cywilnym adwokat z urzędu zo-
staje przydzielony tylko w przypadkach kiedy
wysunięty jest wniosek o umieszczenie dziec-
ka w zamkniętym zakładzie opieki nad nielet-
nimi (artykuł 6.1.2 *Jeugdwet*).

W innych procedurach cywilnych adwokat
z urzędu nie jest przydzielany automatycznie.
Dziecko nie jest też informowane o możliwo-
ści zasięgnięcia porady prawnej, bądź uzyska-
nia pomocy adwokata. Należy jednak pamię-
tać, że taka możliwość istnieje i każde dziecko

ma prawo z niej skorzystać. Wiązać się z tym
koszty, jednak istnieje możliwość ubiegania
się o dofinansowanie ze strony państwa.

Prawa dziecka a rozwód

W kwestiach związanych z rozwodem lub
rozpadem związku rodziców respektowanie
praw dziecka odgrywa kluczową rolę.

Kiedy sytuacja życiowa ulega diametralnym
zmianom dziecku powinna być poświęcona
należyta uwaga. Rozejście się rodziców jest
wydarzeniem, które niesie ze sobą ogromne
konsekwencje dla dziecka, dlatego tak ważne
jest, aby w natłoku wszelkich formalności nie
zapomnieć, iż jego dobro jest najważniejsze.
Dziecko nie może stać się przedmiotem czy
kartą przetargową w konflikcie dorosłych.

Międzynarodowa Konwencja Praw Dziecka
podkreśla, iż dobro dziecka jest wiodącym
priorytetem (artykuł 3).

Artykuł 7 Międzynarodowej Konwencji
Praw Dziecka podkreśla prawo dziecka do
poznania swoich rodziców i pozostawania pod
ich opieką. Artykuł ten wiąże się z kilkoma
innymi postanowieniami konwencji: prawem
do zachowania tożsamości (artykuł 8), pra-
wem dziecka do kontaktu z rodzicem/rodzica-
mi w przypadku rozdzielenia (artykuł 9), obo-
wiązkami rodziców wobec dziecka (artykuł
18).

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Wszystkie wymienione postanowienia znajdują swoje odzwierciedlenie w prawie holenderskim i posiadają fundamentalne znaczenie w określeniu pozycji dziecka w kwestiach związanych z rozjeściem się rodziców.

Władza rodzicielska

Każde dziecko do czasu osiągnięcia pełnoletności pozostaje pod władzą rodzicielską. Władza rodzicielska oznacza prawo i obowiązek rodziców do opiekowania się dzieckiem oraz wychowywania go. Prawo szczegółowo definiuje co składa się na pojęcie władzy rodzicielskiej. Władza rodzicielska obejmuje:

- troskę i odpowiedzialność za duchowe i fizyczne dobro dziecka,
- troskę i odpowiedzialność za bezpieczeństwo dziecka,
- stymulowanie rozwoju osobowości dziecka,
- w przypadku rodziców żyjących osobno obowiązek stymulowania i rozwoju więzi dziecka z drugim rodzicem.

W wychowaniu dziecka każdy rodzaj fizycznej czy psychicznej przemocy jest zabroniony. Władza rodzicielska może być sprawowana przez jednego rodzica jak i przez oboje rodziców.

Matka dziecka sprawuje automatycznie władzę rodzicielską nad dzieckiem. Mężczyzna zyskuje również automatyczną władzę rodzicielską nad dzieckiem jeśli urodziło się ono w trakcie trwania związku małżeńskiego lub zarejestrowanego związku partnerskiego (*geregistreerde partnerschap*) z matką dziecka.

Wyjątkiem jest sytuacja kiedy dziecko zostało już uznane przez innego mężczyznę.

W przypadku rodziców będących w nieformalnym związku władza rodzicielska przysługuje tylko matce. Według prawa holenderskiego uznanie dziecka przez mężczyznę (tzw. *erkenning*) nie oznacza, iż automatycznie zyskuje on również władzę rodzicielską. Aby mężczyzna razem z matką dziecka mógł sprawować władzę rodzicielską konieczne jest uzyskanie zgody sądu. Stosowny wniosek może zostać złożony przez oboje rodziców online przez stronę www.rechtspraak.nl. Jeśli matka nie wyraża zgody, aby ojcu dziecka przysługiwała władza rodzicielska, może on rozpocząć postępowanie sądowe.

Uznając dziecko mężczyzna uzyskuje jedynie status ojca w świetle prawa, co oczywiście pociąga za sobą określone konsekwencje:

- możliwość otrzymania przez dziecko nazwiska ojca,
- w określonych przypadkach dziecko może otrzymać narodowość ojca,
- prawo do dziedziczenia,
- obowiązek alimentacyjny,
- prawo do utrzymywania kontaktów.

Uznanie dziecka może nastąpić przed jego narodzinami, w czasie rejestracji narodzin dziecka w urzędzie gminy lub później, kiedy dziecko jest już starsze lub nawet pełnoletnie. W przypadku uznania dziecka, które ukończyło 12 lat oprócz zgody matki, konieczna jest również zgoda dziecka. Jeśli dziecko ukończyło 16 lat wymagana jest tylko jego zgoda.

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

W pozostałych przypadkach wymagana jest wyłącznie zgoda matki (może być na piśmie). Jeśli kobieta nie zgadza się, aby mężczyzna uznał dziecko bądź mężczyzna wypiera się ojcostwa, konieczna jest procedura sądowa i zwykle badania DNA.

Ustawa o rozważnym rozwodzie

Z dniem 1 marca 2009 w Holandii weszła w życie ustawa *Wet zorgvuldige scheiding* („Ustawa o rozważnym rozwodzie” tłum. MG). Punktem wyjścia i głównym przesłaniem tej ustawy jest założenie, iż oboje rodzice są odpowiedzialni za rozwój, wychowanie i opiekę nad dzieckiem również po rozwodzie.

Ważnym elementem ustawy jest obowiązek opracowania tzw. planu rodzicielskiego dotyczącego opieki nad dziećmi. W przypadku rozwodu, rozwiązania zarejestrowanego związku partnerskiego czy zakończenia relacji, rodzice razem wychowujący i sprawujący władzę rodzicielską nad niepełnoletnimi dziećmi mają obowiązek przygotowania takiego planu, który poza praktycznymi kwestiami pozwoli rodzicom uzmysłowić sobie konsekwencje, jakie ich decyzja o rozstaniu przyniesie dzieciom.

Plan rodzicielski musi być zawarty we wniosku o orzeczenie rozwodu. Niezależnie od tego, czy taki wniosek składany jest wspólnie czy tylko przez jedną stronę. Jeżeli rodzicom nie uda się wspólnie go opracować jeden

z nich musi uzasadnić, co jest tego powodem i przedstawić własną wizję planu rodzicielskiego. Drugiemu rodzicowi przysługuje prawo do odniesienia się do tej propozycji, wyrażenia swojego sprzeciwu, czy zastrzeżeń. W przypadku, kiedy rodzicom nie udaje się dojść do porozumienia, ostateczna decyzja dotycząca planu rodzicielskiego zostaje podjęta przez sąd.

Plan rodzicielski musi spełniać minimalne wymogi, jakie stawia ustawodawca, a mianowicie:

- zawierać ustalenia dotyczące podziału obowiązków związanych z opieką i wychowaniem dzieci (artykuł 1: 247 *Burgelijke Wetboek*) oraz ustalenia dotyczące relacji dzieci z każdym z rodziców (artykuł 1:377a ustęp 1 *Burgelijke Wetboek*),
- sposób w jaki rodzice będą wymieniać między sobą informacje i podejmować kluczowe decyzje dotyczące osoby dziecka tudzież jego mienia,
- podział kosztów utrzymania i wychowania dzieci (świadczenie alimentacyjne).

Oprócz wymienionego minimum rodzice mogą rozszerzyć plan o inne ustalenia, w zależności od zaistniałych potrzeb.

Wniosek o orzeczeniu rozwodu powinien zawierać również informacje, w jaki sposób dziecko brało udział w opracowaniu planu rodzicielskiego. Oczywiście poziom zaangażowania będzie tutaj uzależniony od wieku i poziomu rozwoju dziecka.

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Prawa rodzicielskie po rozwodzie

W sytuacji gdy oboje rodzice sprawują władzę rodzicielską w trakcie trwania związku małżeńskiego lub związku partnerskiego, wspólne sprawowanie władzy kontynuowane jest także po rozwodzie/rozwiązaniu związku partnerskiego. To samo dotyczy rodziców żyjących w związku nieformalnym po rozpadzie ich relacji.

Na wniosek jednego lub obojga rodziców sąd może zdecydować, iż władza rodzicielska będzie sprawowana tylko przez jednego rodzica. Kryterium stanowi tutaj najlepiej pojęty interes dziecka. W precedensach można znaleźć rozwinięcie tego kryterium: musi być mowa o tak poważnych problemach w komunikacji między rodzicami, iż dalsze wspólne sprawowanie władzy rodzicielskiej spowodowałoby konflikt lojalności dziecka względem rodziców. Jest to tzw. *klemcriterium*, które w 2009 roku zostało włączone w ustęp 2 artykułu 1:251a *Burgelijke Wetboek*.

Wymogiem wspólnego kontynuowania władzy rodzicielskiej jest zdolność rodziców do osiągnięcia konsensusu w kwestiach dotyczących dziecka, a w podejmowanych decyzjach kierowanie się jego dobrem. Brak dobrej komunikacji między rodzicami, w szczególności w okresie, kiedy kwestie związane z rozwodem nie są jeszcze rozstrzygnięte, nie oznacza, że władza rodzicielska powinna zostać przekazana jednemu z rodziców. Istnieją jednak

sytuacje, które niosą ze sobą niedopuszczalne ryzyko konfliktu lojalności względem rodziców. Przykładem takiego ryzyka jest np. sytuacja, kiedy jeden z rodziców wciąż podważa decyzję dotyczącą miejsca pobytu dziecka.

Decyzja o przyznaniu władzy rodzicielskiej tylko jednemu z rodziców jest zawsze podejmowana przez sąd bardzo ostrożnie. Nawet jeśli oboje rodzice są zgodni co do faktu, iż władza rodzicielska powinna być sprawowana tylko przez jednego z nich, sąd może nie przychylić się do ich wniosku i zdecydować, że władza rodzicielska będzie nadal kontynuowana przez oboje rodziców.

Dziecko, którego rodzice po rozwodzie nadal wspólnie sprawują władzę rodzicielską, zachowuje prawo do opieki i wychowania w równym stopniu przez oboje rodziców (artykuł 1:247 ustęp 4 i 5 *Burgelijke Wetboek*).

Prawo do kontaktu z rodzicami

Wspominany już kilkakrotnie artykuł 9 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka podkreśla prawo dziecka do przebywania razem z jego rodzicami, zaś w przypadku rozwodu lub zakończenia relacji pomiędzy rodzicami, prawo do kontaktu z obojgiem z nich. Wyjątek stanowią przypadki, kiedy kontakt oznaczałby konflikt z szeroko pojętym interesem dziecka. Postanowienie to gwarantuje dwa najważniejsze prawa przysługujące dziecku, a mianowicie iż nie może ono być oddzie-

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

lone od swych rodziców wbrew ich woli, z wyjątkiem sytuacji, kiedy zagrożone jest dobro dziecka. Sformułowanie „wbrew ich woli” dotyczy opinii zarówno samych rodziców, jak i rodziców razem z dzieckiem. Nie chodzi tutaj o wolę samego dziecka, ponieważ dziecko nie może samo zdecydować, kto będzie jego opiekunem. Rodzice muszą wypowiedzieć się w tej kwestii. Z kolei dziecku przysługuje prawo udziału w postępowaniach sądowych, w których jest ono jedną z zainteresowanych stron.

Ponadto decyzje o ewentualnym oddzieleniu dziecka od jego rodziców mogą podejmować jedynie kompetentne organy.

Ustęp 3 artykułu 9 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka zapewnia dziecku, które zostało oddzielone od rodziców, prawo do osobistego kontaktu z rodzicami.

Według prawa holenderskiego zasady opieki i kontaktu z dziećmi po rozwodzie regulują rodzice wspólnie w tzw. planie rodzicielskim (*ouderschapsplan*). Niedopuszczalne jest aby plan rodzicielski zawierał ustalenia mówiące, iż dziecko nie może kontaktować się z jednym z rodziców. Takie ustalenie byłoby sprzeczne z założeniami władzy rodzicielskiej, które nakładają na rodziców obowiązek dbania o rozwój więzi dziecka z drugim rodzicem (artykuł 1: 247 ustęp 3 *Burgelijke Wetboek*).

Artykuł 1:377a *Burgelijke Wetboek* podkreśla prawo dziecka do utrzymania relacji z rodzicem, który nie posiada władzy rodzicielskiej

Odebranie dziecku prawa do utrzymywania relacji z jednym z rodziców jest możliwe jedynie w szczególnych przypadkach. Sytuacje te wyszczególnia ustęp 3 artykuł 1:377a *Burgelijke Wetboek*. Są to przypadki, kiedy utrzymanie relacji z jednym z rodziców mogłoby stwarzać zagrożenie dla psychicznego i fizycznego rozwoju dziecka. Sąd nie wyraża zgody na utrzymanie relacji pomiędzy dzieckiem a tym rodzicem również w sytuacjach, kiedy rodzic nie jest zdolny do utrzymania relacji z dzieckiem (np. pojawia się na spotkaniach z dzieckiem pod wpływem alkoholu), jak również wtedy, gdy dziecko, które ukończyło 12 lat wyraża poważny sprzeciw utrzymaniu relacji z rodzicem.

Prawo do utrzymania relacji nie może zagrażać szeroko pojętym interesom dziecka.

W odróżnieniu od sytuacji, kiedy oboje rodzice sprawują władzę rodzicielską, rodzicowi nieposiadającemu tej władzy prawo do utrzymania relacji z dzieckiem może zostać definitywnie odebrane. Rodzic posiadający władzę rodzicielską może utracić to prawo jedynie na pewien czas.

Prawa dziecka a obowiązek świadczenia alimentacyjnego

Międzynarodowa Konwencja Praw Dziecka nie wspomina jednoznacznie o prawie do otrzymywania świadczenia alimentacyjnego

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

go, jednakże prawo to ma swoją podstawę w określanych przez konwencję obowiązkach, jakie spoczywają na rodzicach w związku z wychowaniem i opieką nad dzieckiem.

Artykuł 27 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka kładzie nacisk na prawo dziecka do standardu życiowego, który będzie wystarczający aby zapewnić dziecku odpowiednie warunki do rozwoju fizycznego, psychicznego, intelektualnego, moralnego i społecznego. Odpowiedzialność za zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju spoczywa w pierwszej instancji na rodzicach dziecka, którzy w granicach swoich możliwości finansowych mają obowiązek zapewnić dziecku odpowiedni byt. Na państwie i jego organach spoczywa obowiązek wspierania rodziców w wypełnianiu tego obowiązku.

Prawo holenderskie reguluje kwestie dotyczące obowiązku zapewnienia dziecku utrzymania w artykułach 1:392 – 1:408 *Burgelijke Wetboek*. Artykuły 1: 392- 1-403 zawierają postanowienia ogólne. Artykuły 1:404- 1:408 określają obowiązki spoczywające na rodzicach (*onderhoudsverplichting van ouders*). Definicja rodzica w świetle artykułu 1:392 *Burgelijke Wetboek* obejmuje:

- matkę dziecka,
- mężczyznę, z którym matka pozostawała w związku małżeńskim, w czasie przyjścia dziecka na świat,
- mężczyznę, który uznał dziecko,
- mężczyznę, którego ojcostwo zostało prawnie ustalone lub dawcę nasienia.

W przypadku dziecka, które posiada tylko matkę, biologiczny ojciec jest tak samo jak prawny rodzic zobowiązany do ponoszenia kosztów wychowania i opieki na dzieckiem, oraz, po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności, również kosztów studiów i utrzymania (artykuł 394 *Burgelijke Wetboek*).

Rodzice mają obowiązek w miarę swoich możliwości finansowych (*draagkracht*) ponieść koszty wychowania i opieki nad dzieckiem. Oznacza to zarówno koszty związane z fizycznym jak i psychicznym czy duchowym rozwojem dziecka. Punktem wyjścia jest założenie, że życiowe standardy dziecka po rozwodzie /rozejściu się rodziców nie mogą ulec pogorszeniu.

Specjalny kurator (*Bijzondere curator*)

W sytuacjach, kiedy dziecko w procedurze rozwodowej staje się przedmiotem konfliktu między rodzicami, sąd może powołać specjalnego kuratora. Do zadań kuratora należy między innymi pomoc w opracowaniu planu rodzicielskiego, tak, aby dobro dziecka stanowiło w nim priorytet. Ponadto kurator może udzielać dziecku wsparcia podczas rozmów z rodzicami na temat planu rodzicielskiego, jak również pomóc dziecku w samodzielnym złożeniu w sądzie wniosku w kwestiach dotyczących sprawowania władzy rodzicielskiej (artykuły 1:254a ustęp 2 i 3 oraz 1: 377g *Burgelijke Wetboek*).

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Prawa dziecka w trakcie procedury rozwodowej

Na mocy artykułu 809 ustęp 1 i 4 *Wetboek van Rechtsvordering* dziecko zyskuje prawo do bycia wysłuchanym w trakcie postępowania sądowego. Artykuł 8 regulaminu procedur rozwodowych podkreśla, iż w przypadku rozwodów, w które zaangażowani są małoletni powyżej 12 roku życia, zostaje im dana możliwość wyrażenia swojej opinii w kwestiach dotyczących miejsca pobytu, relacji i kontaktu z rodzicami, ustaleń dotyczących informacji i konsultacji oraz (w przypadku małoletnich w wieku 16-18 lat) świadczenia alimentacyjnego.

Pieczą zastępczą a prawo dziecka do kontaktu z rodzicami

W przypadku, kiedy rodzice nie są w stanie zapewnić dziecku należytej opieki i wychowania zadanie to przejmują stosowne instytucje państwowe. Ich zadaniem jest podjęcie odpowiednich działań mających na celu pomoc rodzinie zmagającej się z trudnościami na płaszczyźnie opiekuńczo-wychowawczej. Głównym celem pieczy zastępczej jest zaspokojenie i zadbanie o emocjonalne, bytowe, edukacyjne i zdrowotne potrzeby dziecka, zapewnienie mu bezpiecznych i godnych warunków rozwoju.

W Holandii decyzję o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej podejmuje sąd na wniosek Rady ds. Ochrony Dzieci (*Raad van de Kinderbescherming*). W tym wypadku mamy do czynienia z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej wbrew woli rodziców (tzw. *justitiele plaatsing*). W przypadku zapadnięcia decyzji o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej sąd wyznacza odpowiednie, certyfikowane instytucje, które od tej pory ponoszą odpowiedzialność za przydzielenie dziecku opiekuna (*voogd*) lub rodziny zastępczej. W takiej sytuacji władzę rodzicielską sprawuje opiekun lub rodzice zastępczy.

Nie oznacza to jednak, że rodzice dziecka zostają wyłączeni z jego życia. Zarówno dziecko jak i rodzice zachowują prawo do kontaktów. W jakim stopniu i formie tenże kontakt będzie miał miejsce zależy od sytuacji dziecka. W przypadkach, kiedy mamy do czynienia z drastycznym zaniedbaniem, przemocą w stosunku do dziecka kontakt z rodzicami może zostać radykalnie ograniczony i przebiegać według ściśle określonych zasad np. tylko i wyłącznie drogą telefoniczną, widzenia tylko i wyłącznie pod nadzorem. Wykładnikiem w takich wypadkach będzie bezpieczeństwo i szeroko pojęte interesy dziecka. Decyzja o tym jak długo dziecko pozostanie w pieczy zastępczej zostaje zawarta w tzw. decyzji o wychowaniu (*opvoedingbesluit*). Plan postępowania (*plan van aanpak*), który rodzice opracowują razem z przedstawicielami instytucji opiekuńczych, powinien określać kiedy zostanie podjęta decyzja. Plan postępowania powinien zostać opracowany w ciągu miesiąca

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

od umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej. Zarówno dziecko, jak i rodzice otrzymują adekwatną pomoc mającą na celu poprawę sytuacji opiekuńczo-wychowawczej i (o ile to możliwe) powrót dziecka do rodziców. O tym, jak długo dziecko pozostanie w rodzinie zastępczej decyduje sąd. Opinia rodziców zastępczych jest brana pod uwagę.

Niekiedy zdarza się, iż rodzice świadomi problemów sami szukają pomocy u stosownych instytucji i godzą się na umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej. Prawo holenderskie określa takie sytuacje jako tzw. *vrijwillige plaatsing* (dobrowolne umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej). W takich wypadkach rodzice zachowują władzę rodzicielską. Rodzice zastępczy w kwestiach takich jak np. zapisanie dziecka do szkoły, złożenie wniosku o wydanie dokumentu tożsamości, poddanie dziecka zabiegom medycznym muszą uzyskać zgodę rodziców.

Jeżeli dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej za zgodą rodziców mogą oni podjąć decyzję o zakończeniu tego pobytu. W niektórych przypadkach rodzice zastępczy mogą sprzeciwić się tej decyzji (tzw. *blokkaderecht*) jeśli:

- rodzice zastępczy przynajmniej rok opiekowali się dzieckiem,
- rodzice dziecka dobrowolnie zgodzili się na umieszczenie go w rodzinie zastępczej,
- jest mowa o rodzinie zastępczej, czyli sytuacji, gdy osoba inna niż rodzic posiadający prawa rodzicielskie opiekuje się dzieckiem i wychowuje je jak swoje własne potomstwo.

Jeżeli rodzice zastępczy powołają się na *blokkaderecht* rodzicom pozostaje skierowanie sprawy do sądu. Na posiedzeniu obecni są rodzice, rodzice zastępczy i *Raad van de Kinderbescherming*.

Konwencja haska dot. cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę

Jest to umowa międzynarodowa dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka poza granice miejsca stałego pobytu. Konwencja ta reguluje prawnie kwestie porwań rodzicielskich lub zatrzymania dziecka w innym państwie. Jej celem jest zatem przeciwdziałanie negatywnym skutkom uprowadzeń dzieci, które mogą doprowadzić do traumy bądź szkody.

Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka jest w rozumieniu Konwencji haskiej dot. cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę bezpodstawne jeśli nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego przez ustawodawstwo państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem oraz, jeżeli w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawo było skutecznie wykonane. Prawo do opieki może wynikać w szczególności z mocy samego prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z ugody mającej moc praw-

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

ną w świetle przepisów ustawodawstwa tego państwa. Ponadto w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie (art. 3 Konwencji).

Uprowadzenie rodzicielskie ma miejsce gdy wyjazd dziecka do innego państwa odbywa się bez zgody drugiego rodzica bądź wyjazd dziecka do innego państwa nastąpił za zgodą drugiego rodzica, ale okres ustalonego wyjazdu został przedłużony bez zgody drugiego opiekuna. Zakres działania konwencji obejmuje kraje, które ją podpisały i ma zastosowanie jedynie w przypadku uprowadzenia lub zatrzymań międzynarodowych. Konwencja chroni prawa dzieci do 16 roku życia.

Prawa dziecka a kwestie medyczne

Według prawa holenderskiego w kwestiach postępowania medycznego, w przypadku dziecka, które osiągnęło wiek 12 lat konieczna jest zgoda zarówno samego dziecka jak i rodziców (artykuł 7:450 ustęp 2 *Burgelijke Wetboek*). Jeśli dziecko nie wyraża zgody postępowanie medycznie nie może zostać przeprowadzone. Jedynie w sytuacjach, kiedy dziecko nie jest w stanie podjąć decyzji (w holenderskim kodeksie jest tutaj mowa o tzw. *wilsonbekwaamheid*) decyzja rodziców jest wystarczająca. Przykładem powyższej sytuacji są przypadki, kiedy dziecko jest nieprzytomne

lub cierpi na chorobę psychiczną.

Artykuł 24 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka zapewnia małoletnim prawo do odpowiedniej opieki medycznej. Powiązane są z nim inne postanowienia:

- artykuł 3, kładący nacisk na szeroko pojęty interes dziecka, który powinien być priorytetem we wszystkich decyzjach dotyczących małoletnich,
- artykuł 12, zapewniający dziecku prawo do wyrażania swojej opinii,
- artykuł 16, chroniący prawo do prywatności.

Relacja prawna pomiędzy pacjentem a personelem medycznym określana jako *geneeskundige behandelingsovereenkomst* (w wolnym tłumaczeniu: „umowa dotycząca postępowania medycznego”) jest uregulowana w tytule 7, rozdziale 5, księdze 7 *Burgelijke Wetboek*. Tam też można znaleźć fundamentalne prawa przysługujące każdemu pacjentowi: prawo do informacji, wyrażania zgody, prywatności oraz prawa dotyczące danych medycznych. Odstąpienie od tych postanowień na niekorzyść pacjenta jest niedopuszczalne (artykuł 7: 468 *Burgelijke Wetboek*).

Według prawa holenderskiego małoletni po osiągnięciu wieku 16 lat może samodzielnie zawierać umowy dotyczące postępowania medycznego, a także wykonywać czynności z nimi związane np. wykupić przepisane lekarstwa.

Na mocy artykułu 7:450 *Burgelijke Wetboek* pacjent musi wyrazić zgodę na udzielenie mu

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

świadczeń zdrowotnych.

W przypadku dzieci poniżej 12 roku życia zgodę wyrażają jedynie rodzice. Rodzice muszą jak najlepiej reprezentować interes dziecka. Ustęp 5 artykułu 7:465 *Burgelijke Wetboek* używa określenia *goed vertegenwoordiger* ('dobry przedstawiciel' tłum. MG). Jeśli rodzice nie są w stanie sprostać temu zadaniu nad ich decyzją biorą przewagę decyzje personelu medycznego, który ma obowiązek kierowania się etyką zawodową (kodeks holenderski posługuje się terminem *goed hulpverlenerschap*). Istnieje również możliwość uzyskania drogą sądową tzw. zgody zastępczej (*plaatsvervangende toestemming*) na mocy artykułu 1:264 *Burgelijke Wetboek*.

W przypadku małoletnich w przedziale wiekowym 12-16 lat konieczna jest zgoda zarówno dziecka jak i obojga rodziców, jeśli oboje rodzice pełnią władzę rodzicielską. Dziecko musi być zdolne do świadomego wyrażenia swojej woli, w przeciwnym wypadku decyzję podejmują tylko rodzice. Od wymogu podwójnej zgody (dziecka i rodziców) możliwe są dwa odstępstwa, kiedy wystarcza jedynie zgoda wyrażona małoletniego:

- w sytuacjach, kiedy udzielenie świadczenia medycznego może zapobiec poważnym konsekwencjom zdrowotnym,
- w sytuacjach, kiedy, mimo odmowy rodziców dziecko nadal domaga się udzielenia świadczenia i jego decyzja uznana jest za dobrze przemyślaną.

Małoletni w przedziale wiekowym 16-18 lat samodzielnie podejmują decyzje o udzielaniu

świadczeń zdrowotnych.

W kwestiach dotyczących świadczeń medycznych kluczową rolę odgrywa prawo do informacji. Małoletnim prawo to przysługuje od 12 roku życia (artykuł 7:448 *Burgelijke Wetboek*). Ponadto ustęp 1 artykułu 7:448 *Burgelijke Wetboek* podkreśla, iż dzieci, które nie ukończyły 12 lat powinny być informowane na tyle, na ile dziecko jest w stanie zrozumieć przekazywane im wiadomości. Prawo do informacji przysługuje także rodzicom dzieci, które nie ukończyły 16 lat. Ustawa dopuszcza w tej kwestii kilka odstępstw:

- kiedy udzielenie rodzicom informacji oznaczałoby poważną szkodę dla dziecka,
- kiedy udzielenie rodzicom pełnych informacji mogłoby stać na drodze personelowi medycznemu w postępowaniu zgodnie z jego etyką zawodową. Przykładem może być sytuacja, kiedy dziecko cierpi na problemy psychiczne, których powodem jest sytuacja rodzinna.

Prawo do informacji przysługuje rodzicom, którzy sprawują władzę rodzicielską nad małoletnim. Jednakże na mocy artykułu 1:377c *Burgelijke Wetboek*, również rodzic nie posiadający władzy rodzicielskiej może uzyskać informacje na temat świadczeń zdrowotnych i stanu zdrowia dziecka, chyba, że rodzic sprawujący władzę rodzicielską nie jest informowany w takim samym stopniu. Czyli upraszczając, jeśli rodzicowi sprawującemu władzę rodzicielską z jakiegoś powodu zostało odebrane prawo do uzyskania informacji dotyczących świadczeń zdrowotnych dziecka, to rodzic, który władzy rodzicielskiej nie posiada

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

również nie będzie miał do nich prawa. Ponadto sprzeczność z szeroko pojętym interesem dziecka stanowi przeszkodę w udzieleniu informacji nieposiadającemu władzy rodzicielskiej rodzicowi.

Rola rodziców w życiu i rozwoju dziecka

Rola rodziców w kwestii wychowywania dzieci jest bardzo ważna, jak i odpowiedzialna. Artykuł 18 Międzynarodowej Konwencji Praw Dziecka mówi o odpowiedzialności rodziców w życiu i rozwoju młodego człowieka. Rodzice powinni zapewnić swoim dzieciom miłość, uwagę i szacunek. Ich obowiązkiem jest również zapewnienie dzieciom zdrowego jedzenia, łóżka do spania i ubrań. Państwo musi szanować tę odpowiedzialność rodziców i opiekunów. Musi także wspierać rodziców lub opiekunów i tworzyć udogodnienia związane z opieką nad dziećmi jak żłobki, przedszkola, świetlice. Ponadto, państwo musi zapewnić opiekę dzieciom w sytuacjach, gdy rodzice nie są w stanie poradzić sobie z opieką nad dzieckiem lub gdy dziecko doświadcza w domu znęcania się psychicznego lub fizycznego lub zaniedbania ze strony opiekunów. Dobro dzieci wymaga, aby wychowywały się w bezpiecznym i dostatnim otoczeniu, aby żyły w otoczeniu wolnym od używek, przemy, czy w środowisku nieokazującym szacunku dla drugiego człowieka. Jeśli rodzice takich warunków nie są w stanie zapewnić na właściwym poziomie o interesy dziecka zmuszone będzie zadbać państwo.

Prawo do imienia i narodowości (art. 7 Konwencji)

Każde dziecko ma prawo do zachowania własnej tożsamości. Obejmuje to narodowość, nazwisko i więzi rodzinne. Są one unikalną wizytówką każdego człowieka, bez względu na wiek.

Prawo do prywatności (art. 16 Konwencji)

Każde dziecko ma prawo do ochrony swojego życia prywatnego. Prawo powinno je chronić przed jakimkolwiek atakami na sfery ich życia prywatnego, jak ich dobre imię, ich rodziny czy dom.

Ochrona przeciw dyskryminacji (art.2 Konwencji)

Każde dziecko ma prawo do bycia sobą bez względu na kolor skóry, religię, płeć, niepełnosprawność lub preferencje seksualne. Rząd musi dołożyć wszelkich starań, aby chronić dzieci przed bezpośrednią, bądź pośrednią formą dyskryminacji.

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Prawo do edukacji (art. 28 Konwencji)

Wszystkie dzieci mają prawo do podstawowej edukacji, która powinna być bezpłatna. Każda forma dyscypliny w szkołach powinna mieć zawsze na uwadze godność dziecka jako człowieka. Rząd powinien wyeliminować ze szkół każdą formę przemocy, zastraszania, przemoc fizyczną lub psychiczną, znęcanie się lub zaniedbanie. Młodzi ludzie powinni być zachęcani do osiągnięcia jak najwyższego poziomu edukacji, aby była ona inwestycją na przyszłość.

W kwestii prawa do nauki w Holandii rodzice mają powinność umożliwiania dzieciom realizowania obowiązku szkolnego, od osiągnięcia przez nie wieku obligującego je w Holandii do podjęcia nauki. Od czwartego roku życia dziecko może rozpocząć szkołę podstawową (rodzice mogą zdecydować, bez konsekwencji prawnych, posłać dziecko do szkoły dopiero od momentu osiągnięcia 5 lat). Pięcioletki objęte są już obowiązkiem szkolnym i muszą rozpocząć edukację. Niedostosowanie się do tych wymogów/obowiązków grozi sankcjami w stosunku do rodziców dziecka. Holenderskie reguły wieku szkolnego dotyczą każdego dziecka mieszkającego na terenie Holandii.

Prawo do dobrej opieki medycznej i zdrowia (art. 24 Konwencji)

Dzieci mają prawo do dobrej jakości opieki zdrowotnej - najlepszą możliwą opiekę zdrowotną. Powinny mieć dostęp do czystej wody, pożywnej żywności, bezpiecznego środowiska do życia oraz informacji, które pomogą im zachować zdrowie.

Prawo do odpoczynku, wolnego czasu i zabawy (art. 31 Konwencji)

Dzieci mają prawo do odpoczynku i zabawy oraz dołączenia do szerokiej gamy kulturalnych, artystycznych i innych zajęć rekreacyjnych, jak wizyty w muzeach czy teatrze. Dzieci powinny się jak najwięcej bawić, gdyż zabawa jest najlepszą formą nauki.

Zakaz pracy dzieci (art. 32 Konwencji)

Rząd powinien chronić dzieci przed pracą, która jest niebezpieczna lub może szkodzić ich zdrowiu lub edukacji. Podczas gdy Konwencja chroni dzieci przed szkodliwą i wyczerpującą pracą, nie ma w niej nic przeciwko uczestnictwu dzieci w obowiązkach gospo-

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

darstwa domowego, jeśli dzieci pomagają w gospodarstwie rodzinnym lub biznesie, są bezpieczne, a zajęcia, w których uczestniczą są dostosowane do poziomu ich rozwoju. Praca dzieci nie powinna naruszać żadnych innych praw, w tym prawa do nauki, prawa do wypoczynku i zabawy.

Prawo do życia i dorastania przy rodzicach (art. 9 i 10 Konwencji)

Każde dziecko ma prawo do dorastania w rodzinie, przy obu rodzicach. Jeżeli rodzice nie są razem, bądź są po rozwodzie, dziecko ma prawo do równego kontaktu z obojgiem, chyba, że nie jest to w interesie dziecka, bądź może szkodliwie wpłynąć na jego rozwój. W sytuacji, gdy jeden z rodziców mieszka daleko, bądź w innym kraju, małoletni ma prawo do pozostania w kontakcie z rodzicem, bądź wizyty u niego.

Jednym z aspektów poruszanych w Konwencji jest prawo do zachowania tożsamości, w tym „obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych [...]” – kwestia ta dotyczy także kontaktów z rodzimą kulturą oraz językiem, który często takie kontakty umożliwia.

Prawo do poznania własnej tożsamości jest szczególnie ważne dla prawidłowego rozwoju dziecka – poczucie tożsamości pozwala na wykształcenie własnego systemu wartości, oraz swobodny rozwój i kształtowanie osobowości

w oparciu o dostępne wzorce kulturowe, zwyczaje i tradycje. Rodzice powinni zatem dokładać wszelkich starań aby dziecko wychowywało się w kontakcie z rodzimą tradycją, kulturą i językiem obojga rodziców.

Państwo holenderskie również odgrywa szczególną rolę w ochronie tożsamości dzieci z rodzin o korzeniach polskich lub mieszanych (np. polsko-holenderskich). Państwo powinno stwarzać warunki rozwoju takie, aby dziecko nie było pozbawione dostępu do istotnych elementów budujących tożsamość, jak na przykład język ojczysty, kultura narodowa, czy tradycje przodków. O ile jest to istotne dla wszystkich dzieci, o tyle ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do dzieci, których wychowanie, na podstawie decyzji sądów lokalnych, powierzono osobom innym niż ich polscy rodzice czy krewni.

Prawo do tożsamości i języka

W skali światowej szacuje się, że liczba dzieci wielojęzycznych jest najprawdopodobniej równa liczbie dzieci posługujących się jednym językiem. Wielojęzyczność wydaje się być raczej normą światową, a dzieci wychowywane dwujęzycznie będą miały dostęp do większej ilości ludzi i zasobów, niż te wychowywane w domach jednojęzycznych.

W Holandii w społecznościach polonijnych istnieją dwa powody dwujęzyczności dzieci:

- tzw. dwujęzyczne domy, gdzie jeden z ro-

Mam prawo.

Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

dziców jest Polakiem/Polką, zaś drugi Holendrem/Holenderką,

- rodziny, gdzie oboje rodzice są Polakami, dziecko natomiast ma kontakt z językiem holenderskim poza domem – mówimy wtedy o dwujęzycznym środowisku.

Istnieją oczywiście również domy wielojęzyczne, gdzie funkcjonuje język polski, język drugiego partnera/partnerki, oraz język holenderski jako język społeczności. We wszystkich tych przypadkach dziecko ma szansę dorastania w otoczeniu dwóch (lub więcej) języków i dwóch kultur, jednak wielką rolę odgrywają tu rodzice i to, w jaki sposób komunikują się oni ze swoimi dziećmi – zarówno na poziomie samego języka jak i przekazu o tym języku.

Niejednokrotnie rodzice zastanawiają się jak dwujęzyczność wpłynie na psycho-społeczny rozwój ich dziecka. Czy będzie sobie radziło z komunikacją równie dobrze jak jego jednojęzyczni rówieśnicy? Czy będzie miało kłopoty w nauce mówienia? Dziś już wiadomo, że istnieje wiele zalet dwu- i wielojęzyczności, tak kognitywnych, jak i społecznych, takich jak np. to, iż:

- dzieci dwujęzyczne lepiej się koncentrują na podanym zagadnieniu i są w stanie zignorować to, co je rozprasza lepiej niż dzieci mówiące w jednym języku;
- dzieci dwujęzyczne są bardziej kreatywne w rozwiązywaniu problemów;
- pierwsze objawy demencji pojawiają się średnio o cztery lata później u osób dwu-/wielojęzycznych niż posługujących się jednym językiem.

Przy wspieraniu dziecka w dorastaniu w rzeczywistości dwujęzycznej pamiętać należy, iż długoterminowo dwujęzyczność nie powinna powodować opóźnień w całokształcie uczenia się mowy. Mogą jednak występować czasowe opóźnienia, dziecko może później przyswajać pewne konstrukcje gramatyczne, czy popełniać błędy w jednym lub obydwu językach nieco dłużej niż jego rówieśnicy. Popelnianie błędów to normalny etap przyswajania języka, tak u dzieci jedno- jak i dwujęzycznych, rodzice i nauczyciele powinni jednak pamiętać, że u dzieci dwujęzycznych ten etap może trwać nieco dłużej.

Jak pielęgnować dwujęzyczność na codzien

Wśród rodzin polskich i polsko-holenderskich niejednokrotnie pojawia się pytanie o to, jak pielęgnować dwujęzyczność, tak, aby było to z korzyścią dla dziecka. Coraz więcej badań sugeruje jednak, iż nie ma jednego modelu budowania kompetencji wielojęzycznej, wiele zaś zależy od rodziny, społeczności i realiów, w jakich wychowuje się dziecko.

Jeśli jeden z rodziców jest Polakiem/Polką, drugi zaś Holendrem/Holenderką (bądź też jest jakiegokolwiek innej narodowości), często funkcjonuje w domu model tzw. OPOL (z ang. /One (person) parent - one language/, czyli jeden (człowiek) rodzic – jeden język), gdzie w założeniu każdy z rodziców posługuje się jedynie swoim ojczystym językiem komunikując się z dzieckiem. W takim modelu

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

dziecko przeważnie bardzo szybko uczy się pierwszych słów w obu językach, rodzice natomiast trzymają się każde swojego języka dominującego, który niejednokrotnie jest też językiem, w którym jest im łatwiej np. wyrażać emocje.

Kłopoty mogą pojawić się kiedy dziecko jest starsze i zaczyna większą część czasu spędzać poza domem – język, który jest językiem używanym rzadziej (w przypadku rodzin polonijnych język polski) może tu ucierpieć, ponieważ będzie on widziany przez dziecko jako „mniej ważny”. Jeśli rodzice chcą aby dziecko posługiwało się w jakimkolwiek stopniu językiem polskim warto postarać się, aby dziecko miało jak najwięcej możliwości posługiwania się nim w sytuacjach jednojęzycznych. Tu pomocne są wizyty u polskojęzycznych dziadków czy innych członków rodziny (czy w ogóle wizyty w Polsce), spotkania towarzyskie, na których mówi się tylko po polsku, czy polskie sobotnie szkoły.

Trzymanie się jednego języka może stać się stresujące, czy kłopotliwe dla rodzica – należy być wyczulonym jeśli tak się dzieje, dziecko bowiem szybko wyczuje taką niechęć i może ona mieć przełożenie na jego stosunek do tego konkretnego języka. Badacze i psychologowie zalecają więc, aby każda rodzina znalazła taki model, który będzie dla niej najbardziej naturalny i najmniej wymuszony.

Prawo do opieki i wychowania

Każde dziecko ma prawo do adekwatnej opieki osoby dorosłej, która jest za dziecko odpowiedzialna. O ile państwo ma w obowiązku zapewnienie wszelkich struktur wspomagających rodzica w tej roli, o tyle wychowanie i zapewnienie środowiska, w którym dziecko może dorastać i rozwijać się w bezpiecznych warunkach, aby jak najpełniej rozwijać swój potencjał jest przede wszystkim obowiązkiem rodziców. „Konwencja o Prawach Dziecka” również postrzega rodzinę jako „podstawową komórkę społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków [...]”.

Aby osoba (lub osoby) sprawująca nad dzieckiem pieczę była w stanie zająć się odpowiednio dzieckiem, powinna mieć dostęp do rzetelnych informacji odnośnie tego, jak ma przebiegać poznawczy, społeczny i emocjonalny rozwój dziecka. Jest to szczególnie istotne w sytuacjach kryzysowych, gdzie dziecko może znaleźć się w sytuacji, która może mieć wpływ na jej/jego rozwój społeczny i emocjonalny – jak np. rozstanie czy rozwód rodziców, zmiana miejsca zamieszkania, zmiana otoczenia czy miejsca zamieszkania. Ogromną wagę mają pierwsze lata życia dziecka, dlatego w tym okresie rodzice powinni zwracać szczególną uwagę na to, w jaki sposób wspierają dziecko w rozwoju i czy potrzebują dodatkowej pomocy.

Mam prawo. Prawa dziecka w świetle prawa niderlandzkiego.

Fundacja Advies voor Polen

Fundacja Advies voor Polen powstała z myślą o ochronie praw Polaków przebywających tymczasowo bądź na stałe na terenie Holandii. Prawa mniejszości są niestety często nieszanowane i niechronione, co jest związane z brakiem wiedzy prawnej. Jesteśmy do Państwa dyspozycji w wielu dziedzinach prawa oraz służymy naszą ekspertyzą i poradą prawną. Nasza inicjatywa ma ambicję być dla swoich klientów czymś więcej niż tylko fundacją. Chcemy służyć pomocą nie tylko w rozwiązywaniu problemów prawnych ale i również doradzać w ważnych zawodowych i codziennych wyborach. Dla naszych klientów jesteśmy zaufanymi doradcami, na których zawsze mogą liczyć.

Od marca 2011 oferujemy Polakom na terenie Holandii naszą ekspertyzę, pomoc i poradę prawną z zakresu prawa holenderskiego. Fundacja została założona przez absolwentki wydziału prawa Uniwersytetu w Amsterdamie.

Nasza działalność obejmuje różne dziedziny prawa: prawo pracy, prawo rodzinne, prawo karne, prawo najmu i prawo europejskie. Chcemy aby każdy obywatel Polski przebywający na terenie Holandii bez względu na swoją sytuację finansową mógł zawsze otrzymać adekwatną pomoc prawną.

Stichting Advies voor Polen
WWW: www.avp-prawo.nl
EMAIL: info@avp-prawo.nl
adviesvoorpolen@gmail.com
FB: Advies voor Polen

Projekt jest współfinansowany ze środków
otrzymanych od Ministerstwa Spraw
Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej
w ramach funduszy polonijnych.

ADVIES VOOR **POLEN**

Ambassade
van de Republiek Polen
te Den Haag